

ПОВЕРТИН

— А ку-ку... Радуйтеся-підскакуйте, я дома!

Сплеснули долоні, жіночий голос йойкнув — у дверях щиро усміхався чолов'яга в засніженому військовому однострої. Оля Копильчучка жваво, не по роках, кинулася до сина, обвила його руками.

— Я не сам. Прошу любити-шінувати — побратим Тимур.

Другий військовий, меншого зросту і молодший, вітаючись, цокнув підборами. Пригорнула і його. Зістарений Омелян Копильчук, по-сільському Мілько Пильник, також щиро усміхнений, повагом встав із-за стола. Тиснулися, раділи, знайомилися. Втішена хата квапилася нагріті несподіваних гостей.

Мілько ще на днях зауважив, що жінка куховарить більше й веселіше, аніж завше перед Старим новим роком, що додалися ворок заморожених вареників і оберемок ратичок у холодильнику. Отже, жінка сподівалася, очікувала... Вже не ображався, що його трохи ігнорують, а лиш запитально зустрівся очима з сином: «Цим туром наводно?» Той у відповідь непевно хитнув плечима, а вголос до мами:

— Ни вдалося поколідувати, та маємо надію фист пощідрувати!

— Максимку, ви дуже до рїду. Гай, мийте руки і бігом сідайте з нами до шніданя! Ми не сподівалися вас так зраня, були би зачікали...

Не встигли виделки-ложки вклонитися тарелям, як до хати влетів Максимів приятель Руслан і хвацько гримнув пляшкою між мисок. Знов обійми та радісні вигуки розгладили зморшки. Але Максим збив урочистий шквал зустрічі:

— Русла', йой, увожей, ни гепай по плечах и... вибачей, але твою горіхівку ківати ни мемо, нам двом ни можна! — Батьки помітили розчарування на Руслановому й Тимуровому лицах. — Нам двом це заказано! И ви, — до батьків, —

мете вибачети, бо помічники з нас нієкі — ни здоймаџи, ни понести ци... инче тіжкє — наразі ни потрафимо. Хіба сидічи шош кришити на кружкú. Тимурови й дієта прописана.

— То шо мені фамілію мінєти? — не ліз у кишеню за словом фрашковитий Руслан.

— Чо'?

— Бо я Пилип'юк...

— Ну тий шо?

— Бо я від «пили, п'ють и будут пити»...

— Ну то будєш від «полишив пити».

— Ой ні, буду стоєти на «п'ю сам и вас запрошую». Але наразі поправ'єйтєси.

Тимур знав наперед, а все одно не сподівавсџ такої сутєвої різниці у словах та вимові гуцулів. Нагадав собі Максимовє: «Погуцулимо тє, братє, на цілі Карпати!»

— ...И-и, ти присилав знимку з бородов, — здогадувала мама.

— Ай, у госпіталі ми обидва поголилисџ.

— Йой, де-де?..

— У шпитали. Нас «шкрябнуло» окроми, мене легчє, а його май дужчє — попав під міні... А вжє разом зализували надраннені тий зазнакомилисџ май ближчє. Навіть ни допитуйтє, бо-сми єкмай дужі.

Змучєні дорогою приїжджі не збиралисџ відсипатисџ: показували молодому бійцєві гуцульськú «убєрю» й штрафували його скарбами зі скрині й знимкували, топтали сніги у саду навколо хати, спустили щасливого собаку з ланцюга («постовому вартò перепочівати»), носили сина кролям, витягли з піддашшџ лижі й возилисџ з кріпленням на них. Обійстџ впізнало Максима і радò підсувало милі серцю закутки. Мама і куховарила, і щохвилини виглядала у вікна, милуваласџ поставним Максимом, котрий злегка накульгував. Стриманіше тішивсџ й тато. День пробіг у спогляданні одні одних, у синових розпитуваннях. Мама схвильовано розказувала:

— У горах діти наших давних знакомих (Максимє, ми колис з грибів провідували їх, нас там пишно приймали... Кімуєш? Там ші отара овец була у загороді, ти їх хлібом го-

дував)... ади будують сироварню. Мають уже йкес обладнані, привезли, вроді, з Німеччини... А тот менший Тропотенник з Присок скалічівси на заробітках у Португалії, теперкі, сараку, дес там у лежі... А твоя симпатія-одноокласниця Люська... у Чехії ци Італії (а біда бери де — най би Бог помагав усім и скрізь!) уже собі квартиру купила й машину и д'хаті ни вернеси... А у нас библьотику з медпунктом тий у сусідів за ріков школу — закрили ші восени. Таке си діє...

Тато бідкався дровами, що «відив, замало напрутали на студену зиму, а газ чімраз дорожее и ші такої зажерливої влади ни було».

Вродлива і лагідна від природи Оля на виданні з-поміж залицяльників обрала собі синьоокого і кучерявого, старого за сільськими мірками, парубка Омеляна. І не тому, що так радили чи особливо закохалася, а найдужче за його кучері... Не опам'яталася, як заміжжя кинуло її у вир дітей-будови з безперервним годуванням сім'ї та майстрів за майстрами. Олі справді замолоду подобалося бути «за дужими плечима, ек за стінов» — чоловік на всьому розумівся, вміло правив у господарці й укладі їхнього життя, тому, як кажуть, завжди дивилася йому в рот і старалася бути слухняною виконавицею. Так звикла. Нове обійстя з просторою хатою, помірний достаток, що тримався на цілоденній праці, загріб її безповоротно у свою бездонну кишеню. Не бідували, але й не розкошували. Пізніше, як її думка втратила вагу, зрозуміла, що авторитаризм «кучеревчіка», замішаний на ослячій впертості, не має меж, але було вже пізно й неможливо щось змінити. Якось в черговій сварці Оля посмілішала: «З тобов ні переднувати, ні переночувати. З тобов уже лиш неікої...» З того часу Мілько «замкнувси» у своїй майстерні, заговорювали рідше. Відпочивали одне від другого на різних роботах. Чоловік вже вутло дбав-господарив, але «ни п'єнюжив и запекло ни політиканив», лиш завше «кранькав»-буркотів невдоволено усім і про все вдома та й межі односельцями. У чомусь, навіть в більшості, звичайно, він був правий. Не правий був і лишився лиш у тому, що «цисе» повсюдно мають (хтось) робити і доробляти, відповідати і нести пока-

рання... Себе він в тій робітні не розпізнавав... І лиш його кум, хресний старшого сина Назара, мав смілість казати й прилюдно:

— Омельку, стули пельку!

— А ч'о?

— Бо загримиш!

Зате громадську активність несподівано й для себе проявив молодший син. Видно, успадкував татову справедливу нетерпимість та й мамину сумирність. Кучерявий, як і його тато, Максим після училища скумпанувався їздити заробітками, набирався, як сам віджартовувався, «практики ремесла заново сотворювати світ». Хоч пізно, та сім'ю успішно започаткував, «привіз книгиню д'хаті», але за волочінням та й за бездітністю з тим-таки успіхом втратив її. Була ще одна відома усім спроба, але чи так, на відстані одне від одного, їм добре, чи ті стосунки також розірвані — ніхто не відає. Уміє все, помагає залюбки. Жіночий світ прихильний до нього, але насправді життєрадісному Максимові з вразливим серцем чомусь миліше триматися особняком. З якогось часу, а почалося з мітингів, місцевих протестних акцій, втягнувся межі небайдужих. Далі Майдан у столиці й АТО (тишком-нишком) — без батьківської згоди на те, без материнського благословення. «Холерник, тримав би си хати, то обріс би усим до житя, був би газдов и собі би належів!... И пригріта жінка нігде би ни діласи».

— ...Тимур має козацьке псевдо Тимдуж, — неквапно, слово по слові, Максим знайомив батьків зі своїм братом-товаришем, — але я й'го деколи тихонько кличу Моймур, або «Мой-мур два-на-два». Бо так и є: «мой», по-нашому «ти» (Тимур, але ніби по-гуцулські) плюс й'му двацять два, а мені сорок штири — акурат у два рази...

— А твоє порекло Гуцул ек було, так и лишилося?

— Та певно шо! Там побратими вже й доста гуцулских слів знають, ни раз кричут мені по-гуцулські...

— Йо!.. На шнідані яшниця... А нехарь мемо гаратати! Бігме! — підтвердив Тимур, чим ще більше присмачив апетитну зустріч.

— Максиме, з рідним братом дес балакав? Шо каже?..

Копильчук не тримав постійного зв'язку з синами — хоч мають вони з дружиною мобільний телефон, але ним користується переважно вона.

— О, Назар нас із Тимуром підбичував ліками. Шпиталі бідують, добрі імпорتنі ліки в дефіциті. Бо так, на Земській кулі є один військовий на сорок три жителі, а один лікар — на одну тисічу триціть жителів. И то я цисе вичітав давненько, гарантую, шо теперкі вояків ші бирше... Але про Назара: пару років тому він и волонтерство запровадив у одному районі Житомирщини. Відтив є хлопці разом з нами. Маємо від них добру поміч на війні. Йо! У Назара, ніби, всьо добре!

За обідом з маминими «пидкіцканими пирогами на джоринах» Максим знов кивнув на мовчазного Тимура:

— ...Корінний донбасивец конче гине опанувати українску, то я ему взевси запомогти. Заодно «наш бандерівський край» показати, най трохи вздрит, ек люди май ліпше жиют. Файно би дес вліті ци восени тут повидіти, але... може, ші Бог покірує, шо й на Говирлу повіємоси.

— Ви говоріть, а я на вус намотивую. То правда, я кровний українец, мої дед і бабка носили вишівану українску одєжу і говорили чисто. Є фото. Мечтаю... мрію бути таким, як оні.

— Намотую, — поправив Максим.

— Намотую...

— Одежу.

— Одежу...

— Так. Мрію...

— Мрію. І буду старацца.

— Старатися, — знов поправив Максим.

— Старатися...

— Старатиси то старайси, але ни відмовчуйси, сам багато говори, а хоть дубелтуй собі пошепки, — додала свою пораду мама.

— Повторюй, розумієш?
— Шото повторювать — лиш заважать.
— Щось повторювати, заважати...
— Щось повторювати, заважати, — чемно шептав Тимур.
— Бо слово запамнітаєш, а вимову ні, — поучував розчулений Мілько. — Мусиш лапати на ходу и език шпанувати сам. Темиш? Ми такіж тобі в цьому помічники. Вимова тежче віроб'єєси.

— Шпанувати означає натягувати, а віроб'єєси — виробляється.

— О-о! Признаюсь, ви коли говорите — я ні в зуб не розумею. Гуцулскій як іностранний...

— Іноземний. Але скоро будеш ни лиш розуміти, а й добре говорити. Головне: 'би-с хотів!

До вечора бійці банилися у Руслана і вгощалися сарабухою. Прийшли замріяні зажити колись умиротвореним життям, приблизно таким, як у Руслана — сім'єю на своєму обійсті — «моцний двоповерховий бліндаж і... рай».

— Тимуре, ти тут файно обдивиси, кинь ласим оком вліво-вправо и витак приїхай суда на райске жите.

— Переселенцем бути не хочу, знаю їх не по-наслишке, но предложение заманчивое.

— Пропозиція заманлива.

— Так, пропозиція заманлива.

Увечері Тимур заснув сидючи, попід руки перевели його на розстелену канапу. Максим повикладав із наплічника деякі свої лахи, мама згребла то все перепрати, додали й Тимурове. Мілька кортіло розпитувати, та й сказати багато, але завбачливо стримувався.

— Ти ніц ни розказуєш... Єк там баталії з неприятелем?— обережно ловив синів настрій.

— Та ниск, стоїмо и плюємоси!.. Вибачейте, але ми приїхали перепочіти, крішку забутиси. То й нима шо таке розказувати... Тату, адіт начітав-єс си купу книжок про войну, надививси кіна. То так само, лиш ни наливають по сто наркомовскіх и ни встают в атаку з криком «За родіну, за сталіна!»». Та й новини, знаю, шо пантруєш, хоть у них... причесаних,

нема натурального запаху. Найгірше — шочесний «стрьом» у кожного всередині, котрого ни годен ни відсунути, ни... кудас засунути, такіж — спане зайцем під корчем, наглі обстріли, втрати, грузь, леп, нестача сего-того, гризотні гадки... А ші гірше — дурне командуване, заборона навіть видстрілюватиси, переслідуване вояків. Ну и боронь Боже полону! Оце! ...Усім фист хочіси д'хаті! Мені, приміром, там бракуе кулеші з гуслінков и домашної мочінки з бриндзов, без цего путеря вичурае. Хоть шо-шо, а кулешу ми собі варимо. Йой, то би ни наговоривси, але рвати душу собі и вам про цисе — марна справа.

— За шо нашому нарідови така кара, цися война, ек мислиш, Максиме?

— Ми думаємо, шо то ни в кару, а в науку.

— Варе? А може, й так... Та варт би... йкос посуватиси.

— О-ого! — змахнув обома руками Максим. — Жите — це рух! Ваша мудрість слушна. Але тут свої правила, котрі рушети ни вольно, деколи й смертельно небезпешно. Тату, я ці ваші слова закимив і з ними жию. Ми навіть ек даємо здачі «сепарам», то приказуємо: «За порушине правил! Маєте штраф!»... А посувані, ек ти кажеш, найдушше тормозит брехня. Натуральна брехня. Заводі у блуд рускі політики з тим х...амлом, за ними брешут журналісти, а за тими усі-усі в неправді бовтаютси. Велике ховают, а з малого роб'е шош гет завелике! Або про головне мовче, натурально мовче (йой, и наші такіж!). И правда стае звихненов. И вже ни рашисти — фашисти, а ми на своїй землі. А світ кліпае и думає: може, й так?! Тимуй ця война й називаеси гібриднов: воює вoсько, воює й дурисвітство. И неправда набагато дужчя! Колис багато чого «повілізае шилом з мішка». А поки настане то «колис»...

— А цес твій... Тимур йкийс захмарений. Шош 'го мучіт?

— Ну-у... Й'го жите з дїтвака жорнило: жили-бїдили самі з мамов у місті, тата й ни кімує, виховувала вулиця. Пиятики без міри, бїйки. Щесті, шо наркотиків ни ймивси... Шош навідівси! Хоть хлопец темущий и беручкий, по-доброму впертий. Доста видважний. Й'му гірше від других: мама

и дальшя рідня лишилиси «за нолям», з того боку... З нами працює його вуйко, він и Тимура добре направ'єє. Хлопец з ним, тай з нами усіма, екмай два роки, потрохи прозріває. Уже вояк з досвідом и кумекає, шо до чого... Ади пустивси зо мнов: вуйко сам попросив взети, показати, розтермосати и заінтересувати. Бо то, шо осколками пірвало, на молодому бігом затіглови, а роз'юргану душу в шпитали ни полагадиш... Повишпортували желіза з него доста, ші трохи лишилиси. Добре шо бебехи й'му обминуло, але хлопа привалила апатія. Ші й курити прийшлоли лишити. Вже хотіли демобілізувати за станом здоровля. Але куда витак діватиси? Бо назад додому наразі дорога заперта! Лиш тішитиси, шо живий и ни каліка...

— Втворитси втіха всередині, то й вілізе веселість наверхі! Йга! Молодому так и буде, — не сумнівалася мама.

— Йо! А ек затетий на правдиве, то вже на рівній дорозі! — коротко підсумував тато.

Старий не спав, згадував... Спливло, як по-батьярськи говорив з ним Максим минулого приїзду в ротаційну відпустку. У майстерні віч-на-віч він вичитував дорослому, практично самостійному синові за його різноробчість і життєву розшарпаність, за безплатні роботи людям. Виказував і питав.

— То ни жите: шо затирлигав — то пролигав! Єку же роботу ти найдужче любиш?

А той насмішкувато тряс кучерями:

— Розчин... Розмішувати розчин, а ші дужче його закідати...

— О-о! То ти родимий бетонцік!

— Е, ні! Я люб'ю розмішувати сметану в борщи, а витак зи смаком закідати ув прокладений Богом борщепровид...

— Гонорово, ек на фіглі, — не перепиняв Омелян синатошника. — Але ти так ік з курорту приїхав — за тиждень ні слова ни подав за вашу войну...

— Война, тату, й ваша, лиш вам то «заделеко»! Уна ваша ші бирше, аніж наша, бо ви, ваша верства, колис прошняпила...

Або іншого разу:

— Ви там зі своїх окопів не пробували ікос заговорювати з тими «орками», шош договорюватиси? Там ніби також люди и ни гет чужі... Такіж жити хотє. Це практикували вояки у першу світову...

— В'єзати ціпи з «братами по розуму»?.. А знаєш, чому жиди ни живют по укладеній ними Біблії?

Синова зарозуміла в'їдливість ставила Мілька в ступор, притискала його гонор до дна нестримної люті. «Говорит зо мнов, ек з нидоумком ...» — поскрипував зубами.

— ...Бо написали Біблію инчим народам, а не собі. А знаєш чо'?

Та перепалка спалахувала й затухала впродовж декількох днів. Омелян зневажливо зачіпав сина Максима за колишню жінку, таки штуркав у незагоєну рану. Іронізував, що той воєє за безтолкових, а то й зловорожих політиків. Але смішного було мало. Син у відповідь перепитував хоч не за темою, зате у серйозних справах.

— Я тебе не таким виховував!..

— Шо йо, то йо! Діковать, ни маю на шо желуватиси! Але... учив-виховував — гейби приковував! Лиш ланц ни зашпилив... Та', маєш миритиси, шо у світі ни всьо так, ек ти собі намислив. І твоя впертість на користь поки зачіпає тебе самого. З таким характером тобі лиш на войну з «орками»! А з мамов и зо мнов ліпше тримати середину, дес трохи тра' й поступатиси.

За цими словами Мілько зімнув у жменю сорочку на синових грудях:

— То ти маєш поступатиси! Я тобі ни фашага! Ти ші гівно у житю розумієш!

— А видко уже й ни зрозумієш! — миттєво прийомом до болю вивернув татову руку і звільнився.

Поки Мілько висунувся з майстерні — Максим досягав автобусної зупинки.

Відтоді рік перетягнув сани в інше місце...

Другий день для Копильчукових найбажаніших гостей починався ближче до обіду. Дід Мілько в майстерні, баба Оля на кухні з досвіта, а вояки в домашній тиші спали-відсипалися на повну волю. Відтак, як «корнели» і як Максим зробив другові Моймурові масаж пораненого плеча та й собі розгладив ногу, провідали тата при роботі. А що Мілько виточував на токарні тарелі з дерев'яних «пляцків», тобто кругляків, то дуже вразило Тимура, котрий уперше це бачив. Дивувався, як легенько долото бігає поверхнею дерева і що за день дід виточує їх та вишлифовує понад сотню. Дивувався, що тарелі виходять діаметром і формою один в один. І Мілько демонстрував, як робить мітки виставленими для цього циркулями, показував та розказував, як після кожної десятки тарелів підгострює долота. Порівнювали важливість почищеної зброї з добрим інструментом задля результативної роботи в майстерні та на передовій.

Поки Тимур проходив «майстерклас», Максим обійшов очима і знудьгованими руками по підвішених та поскладаних на полицях інструментах. Знав їх давніми мозолями. Навіть у віконній коробці вилискувалися металічні підставки до токарні. А за шибками снігові замети змагалися у красі з далекими пустельними барханами — разом із тіннями мали такі ж верблужі вигини. Вони, нерухомі, навіювали безкінечну безпорадність за чимось метушливо-живим, озвученим радощами і... втраченим.

Далі розчулений токар показував, як (десь уже інші люди) наклеюють релігійні зображення чи портрети на гладку середину тарелів і... замовник їх продає. Заробіток із виготовлення та збуту тарелів-ікон-портретів нікого не цікавив.

Спостережливий Мілько зауважив, що бійців вабили не так кролі, як можливість поговорити по телефону без свідків. Одного разу з відчинених дверей стайні він навіть уловив декілька фраз.

- На «передку»? «Весло»?
- То ніхто не знає, куди сліпий стрілив.
- Опівночі з «сапога»?

- «Двохсотий» чи «трьохсотий»?
— Будьмо! «Плюс».

Зустрічаючи новий день тринадцятого січня, Максим, ще лежачи з ночі, розповідав Тимурові про свої дитячо-юнацькі маланкування та кумедні випадки — обов'язкові атрибути Староноворічної ночі. Тимурові усе це було надивовижу.

За ніч мороз набрав сили, «потис», замержив вікна. Після сніданку мама Оля витягла зі стосу старих газет одну якоїсь давності з публікаціями про маланкування. Читали вголос уже разом з Русланом: «Вашківецька Маланка — щорічне традиційне святково-театралізоване дійство, що проходить на Буковині, в місті Вашківці, 13-14 січня на Старий новий рік. Оригінальна назва «Переберія», що означає перевдягання. Головні учасники дійства: Маланка, Козак, Бук Шандр, Українка, ведмеді, цигани, дід та баба — перевдягнені чоловіки та хлопці. Також щороку з'являються нові персонажі. Маланка останніми роками часто відображає найгучніші події минулого року і показує їх у своєму баченні. Святування у такому форматі відбувається вже понад 100 років». Згадали й оригінальні пістинські святкування. Отож, за Русланою настирливою пропозицією вирішили не маланкувати вдома, а після обіду таки поїхати у буковинські Вашківці.

Дорогою додому, після буйних веселощів, де наші атошники у військовому вбранні губилися серед барвистої публіки учасників дійства і спостерігачів, Максим згадував новорічні святкування в сяких-таких і май укріплених бліндажах, про колядково-щедрувальну піднесеність та жартівливі витівки. Згадував, якими милими були ті хвилини, як розчулено розпечували й читали дитячі наївно-вітальні листи з малюнками і як майже щороку «орки» новорічно-щедро «салютували» по їхніх позиціях. Руслана раптом понесло:

— Ну ви й атошники-збитошники! Та я би ни вітримав, та я би дав команду, та я би підоймив... та били би, гнали

би тих сраних «орків-сепарів», курва, кожного до своєї москальської розвалюхі... Шо ви ші там топчітеси, думаєте-гадаєте?

Він аж зупинив авто.

— А дійствительно, чьо ми? — враз поєхидствував мовчазний Тимур. — Алі пабедіть, алі умереть!

Тут прорвало й Максима, вперся затуманеними очима у друга дитинства:

— А цему є рада: військомат — передова — и б'йо-вішь-та-гайта! Ти герой и медалі всі твої!

Мовчазну паузу з клубками у горлах заповнило байдуже воркотіння мотора. Далі їхали як з похорону.

Переступили домашній поріг наші маланкарі, мабуть, під ранок. З собою привезли куплені маски вусатих чоловіків із побільшеними вилицями та клюпатими носами. Невиспанним батькам зі смішками пояснили, що ці маски подібні на деяких живих персонажів і що вони мають цікаву задумку. А ще дивували маму й самі дивувалися, що увесь вашківецький карнавал буде гудіти цілі дві доби, а завершенням усього стане купання (очищення від злих духів) у місцевій незамерзаючій річці. І що цю їхню традицію не скасує який завгодно мороз. Та це вже буде без них, бо... можуть силоміць скупати і їх, ще не зовсім здорових.

Скромно, але з притиском поматюкалися на адресу «бастіону московского пархату» коло Вашківців.

— Туда ідут усі, — заспоювала їх мама, — ек біда притисне. Там, на Анниній горі, у жіночому монастири помічні від хороб чудотворна ікона й цілюща вода з джерела... Та же усі знакомі були там по пару раз. Відків лиш туда ни ідут?! Заслаб — на Аннину гору просити Всевишного. Признаюси, шо одного разу й я їхала, ек була прислабла. Молиласи за себе, за нас усіх, за мир.

— И помогло?

— Я знаю? Каут, шо помагає...

Тато спросоння мовчав.

— ...Ми також в окопах тримаємоси Бога. Инак нема правди! Але чо' то дотепер має бути в руках у ворога? Вихо-

дит, що усі в його пазурях... Ну й дурні ви тут усі! Та давно тра' гнати кацапських попів! Їк влада не жідає розпрощетиси з зайдами, то люде на своїх парафіях це годні й повинні робити самі! Хіба ни розумієте, що ці кутюги пхают ніж у плечі?.. Але нічо, в'ни ші дочікаюτσι мощного копняка!

Повкладалися мовчки. Зворохоблений Мілько крутився: до чого новорічно-пізно лягли, то знов розбурхався остаточ-но. Лежав, слухав жінчине благозвучне дихання і прикидав, якими іншими словам, аби злагідно, має запитати у Максима: «Ти скажи мені, твій повертин нарешті буде додому? Ци твоє «дома» дес у дідчій мамі и тебе гет повіє?» Ци думки підсилював справжній вітер за вікном — тонко застилав білою пудрою солодкі марципани-сподівання, що випікала уява. Не придумавши нічого путнього, повернувся до стіни і знов (усоте за рік) снів-гадкував, ніби під білоквітучою яблунею сумирно говорить до сина:

— Видиш, тобі сорок штири, а жите тра' зачінати заново...

А той чемно відповідає:

— Я так ни думаю, бо жию и хліб ни пусто-дурно жую.

— Мой, та же на мінусі стоїш! Змахуєш на доброго футболіста, але невдачу, шо забив гол у свої ворота...

А Максим резюмує:

— Гра ни скінчена. Вільній Україні гезди буде трицет-ка, а такіж мусит зачінати: переіначіти и братиси за будову у штири руки... Маємо помочи! Тепер я при цій роботі, поки ни затичімо квітку!

— А чо' мене нидолюб'юєш? Ци я, старий, тобі ни кровина?

— Я?.. Чим довше воюю, тим ви мені дорожчі! За вас з мамов житя ни пошкодую...

— Він вас очень любить! — прогортає яблуневу повінь усміхнений Тимур, — він ваші гуцульські мудрості щодня повторює, вас в прімер ставіт.

Два постріли, що пролунали один за одним, миттєво скинули сонних побратимів із ліжок на підлогу. Ще нічого

не розуміючи, Максим перекоотився під стіну з вікнами. Два гучні постріли один за одним знову вдарили в шибки.

— Гуцул, ето не «дашка»! — викрикнув Тимур.

— Не-а! — в тон йому крикнув Максим. — Це...

Третя пара пострілів утретє сіпнула чоловіками.

— Капец! Це шмале з рушниці, з двостволки!

— Мочат местних «сепаров»?..

— Не-а.

«...О Господи, це ж... Василія — когос вінчуют. Але чо' гате тут? А-а, то хіба у сусіди, мают Василька... За грабинов гезде-о, а звук відбиваеся від стін».

— ...Це наші, опришки! Тимдуже, не бійси, у нас така традиція вінчувати — стрілети під хатов. Дурники, повиростали уже.

— Ідіоти! І плечо разболелось.

— А це саме по-українські...

— Ай, і по українські болить.

За короткий час захеканий сусід гонорово покликав бо-йових побратимів за стіл на Василеві іменини, але ті, не одягаючись, коротко й непривітно відмовилися.

— То я, Ка-катрушек...

— Дмитре, ми видимо.

— ...Дуренство. Усе роб'є, аби забутиси, і ніц, аби спамнітатиси!

Уже серед дня щедро накритий стіл, поки чоловіки приводили себе до відповідного стану, урочисто започаткував свято, і їм залишалось лиш повсідатися під образи. Наїдки запаморочували. Набувалися маминими смаколикама та задушевною бесідою. Їли холодець з хрінном, за цим голубці і знов пакували холодець з хрінном. Про діету забули. На випічки, як казав тато — «крокке», місця не лишалося. У розмові застановилися, що дурнуватий радянський підхід до відповідальності набув викривлення до повної безвідповідальності. А за що і перед ким відповідати, як нема ніякого виконання? Тато Мілько розповідав:

— За радянщини, приміром, у районі ци й області при невиконані поставки мнєса державі — тому регіонові зменшували на триціть процентів видаток комбікорму... Фист карали винних и надалі лишели ту саму норму поставки. Де резон? Бо єкби слабшим ші додавали тих кормів, то все би ставало на місця. А так?! Тисли-витискали понадлюдські можливості. А тепер: ферми порозвалювали, худоби нема, у людей її мізер, а молока-масла-сиру, прошу, у тих маркітах повно. З чого та провізія — и Бог ни знає, бо ни пантрує...

— Бога ни гнівім, — приязно проказувала мама Оля.

Згадали й причку з Максимового дитинства, що сталася на пасовиську.

Раз корови почали боротися, їхня бура Мінька з «теркатов» Катрущишиною, котру в той день випасав менший Катрушек, Максимів верствак Дмитрик. Обидва пастухи стали спостерігати, навіть під'юджувати кожний свою. Корови вперто тручали рогатими головами одна одну, крутили осклілими очима, пінили ніздрі й пороли ратицями землю, замагаючи почергово (тим часом старших пастухів затулили корчі). Але ззаду на те надійшов тато Мілько, постояв хвильку, вхопив прута і... не корови побіг розборонювати, а шмагати обох бахурів по чому попало.

— Корови ківні, бенькарти пусті! Корови ківні!..

А як розігнав ошалілих тварин, то за корчами знайшов і старшого Назара, котрий спокійно грав з хлопцями в карти, й за недогляд всипав пару буків і йому... Під вечір, коли пригнали корову з пасовиська додому, Максим сподівався татової поправки паском, боявся навіть його злісного голосу, але тато лиш спитав:

— А чия була дужча?

— Н-наша.

Тато усміхнувся кутиками вуст:

— Маєш щєсті, шо наша...

Тоді відразу відлягло, і вже ніколи тата так не боявся. Розчулений Максим про себе витягав з пам'яті, як пастухами пекли барабулі та яблука, як вчилися скручувати і пали-

ти «дзигарі», як гралися «пекаря», як прозивалися старшій пастушці Насті, а та відповідала «Чікайте-чікайте, я ші вам це нагадаю... Пуцкарики шмаркати!»

...Батьки цікавилися погодою і донбаськими врожаями. Їм було цікаво, як живуть селяни, чи плекають худобу, чи роблять сир і бринзу. Говорили про старих і про молодь.

— Молоді — ек молоді... Ми всі були молодими, нипрактичними, шибайголовами... Ну — фист зіпсута східняцка молодь у містах, ади, най мені Тимур перечіт. Може, я так вижу, бо змоскальщена до краю? Але й фист кримінальна, хоть то одно з другим паруси скрізь. То до-обрий камінь на нашу шию!.. Розказували там про відбір старшокласників на зйомки молодіжного кіна. На роль першої «городскої» дівки пройшла, ек ка'ут, шкільна «достопріметательность». А за сценарієм там повно всекої всечини, и серед того — натуральне насильство цеї головної героїні. То на роль закоханого «вздехателя», ек казали, прийшло, здаеси, двоє, а на роль насильників — уся братва-пацанва, котра лиш про це знала.

— Интересно, ек би це було у нашому обласному місті?!

Помало довірлива розмова ні-ні та й хапалася за зброю. Хлопці з декількох слів розпізнавали рашистів у телевизорі, похитували головами — «ек ші їх багато у жилах наших владних органів та засобах масової інформації». Аби не псувався загальний настрій, Мілько розказував щось відволікаюче, можна сказати, щось другорядне. Максим то вловлював і був вдячним татові за це.

— Шо я вам на це скажу? — до прикладу, не давав вставити слова дружині... Кімуеш, ек Назарова Анжелка, літуючи у нас, принесла риже песе-приблуду? І зажідала, аби то жило з нев? Назвала собі її Бімом. Але то була ни Бім, а «бубка»... Нам тої сучки гет ни тра' було, але діточа забаганка — закон для діда з бабов. Витак уни усі собі поїхали, а сучі си лишило. Тепер цеся гайда бреше ночами, спати ни дає. Але ни про то... З маленької 'уна була норавлива неприкая: здіббає чужого коло хати, дзяпає, аж присідає, а віріжеючі, ци ек вібіжит на дорогу, то вже ни гавкає, а лиш тихонько лап за